MARIA VÂTCĂ
West University of Timişoara

THE VIRGIN MARY – BIBLICAL CHARACTER IN THE CEREMONIAL TEXTS SPECIFIC TO CHRISTMAS CARROLS FROM "ALMĂJULUI" VALLEY, CARAŞ-SERVERIN COUNTY

Abstract: The aim of the present paper is to discuss the presence of Virgin Mary – one of the important Biblical characters – in ceremonial texts (carols, star songs) as part of the custom of carol-singing that takes place during the winter holidays, with special reference to Almaj Valley, Caras-Severin county. These ceremonial texts belong to traditional oral culture and are known as creations through variants (in the above mentioned geographical area, there are, in fact, numerous variants of these texts); having a mystic and magical character and an outstanding original and traditional artistic value, they are characterized by diverse imagery and a multitude of topics.
We will talk about Virgin Mary's presence in the carols and star songs known in the area and analyze, at the same time, the various names by which the character is known: ***Sfânta Fecioară***, ***Curata***, ***Preanevinovata***, *„**Maica Prĭeşĭesta**", **Maica Mărie**, etc. It is worth mentioning that, sometimes, the actions attributed to Virgin Mary are adapted to the traditional Romanian life, her involvement in Biblical events being rather symbolic than real.*
Such a study cannot be comprehensive since some of the texts have been lost, others – already collected – are incomplete or changed so that their original form is no longer available, while still others might be discovered in the future, during field research.

Keywords: custom, Almaj Valley, carol-singing, Biblical characters, Virgin Mary.

This work was cofinaced from the European Social Fund through Sectoral Operational Programme Human Resources Development 2007-2013, project number POSDRU/159/1.5/S/140863, Competitive Researchers in Europe in the Field of Humanities and Socio-Economic Sciences. A Multi-regional Research Network.

Valea Almăjului[1], areal cunoscut şi sub numele de Ţara Almăjului, zona Almăjului sau Almăjul, a conservat din perspectivă etnofolclorică, până în zilele noastre, o serie de elemente specifice tradiţiilor devenite populare, printre care se numără şi cele caracteristice obiceiurilor din perioada de iarnă a anului calendaristic.

Colindatul, cel mai reprezentativ obicei din cadrul sărbătorilor de iarnă, face parte din genul ritual al folclorului, gen ce include poezia obiceiurilor (o poezie rituală) şi a datinilor, ca instituţii ale culturii tradiţionale. În acest sens, se poate spune că producţiile acestui gen (colindele sau cântecele de stea) sunt „textele" care se „contextualizează" în obiceiul colindatului, ele aparţinând folclorului literar. Creaţii de tip ceremonial, transmise pe cale

[1] Acest ţinut este situat în partea de sud-est a actualului judeţ Caraş-Severin, fiind străbătut de râul Nera şi cuprinzând următoarele localităţi: Bănia, Borlovenii-Noi, Borlovenii-Vechi, Bozovici, Dalboşeţ, Gârbovăţ, Lăpuşnicu-Mare, Moceriş, Pătaş, Prigor, Prilipeţ, Putna, Ravensca (sat de cehi), Rudăria (astăzi – Eftimie Murgu), Şopotu-Nou (cu satul Stancilova), Şopotu-Vechi.

BDD-A21772 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-22 16:13:13 UTC)

orală, din generaţie în generaţie, ele suferă diverse modificări, fapt ce determină circulaţia lor în diferite variante, în care se mai păstrează uneori doar morala (de regulă, creştină)[2].

În urma unor cercetări de teren pe care le-am întreprins în zona Almăjului, am cules câteva informaţii despre textele ceremoniale ce formează repertoriul specific obiceiurilor de iarnă. În pofida diferenţelor dintre colinde şi cântecele de stea, între aceste două categorii s-au produs unele întrepătrunderi – de pildă, adaptarea unor texte mai noi de cântec de stea la unele melodii vechi de colindă[3]. Astfel, vom folosi termenul colindă în sens larg, chiar dacă textul analizat este cel al unui cântec de stea[4], tropar etc. Menţionăm că nu am avut acces la transcrierea exactă a textelor, fapt pentru care demersul de faţă nu intenţionează, nici pe departe, a fi integrator.

*

În spectrul onomasticii româneşti, numele Maria este considerat a fi unul dintre cele mai vechi, fiind asimilat odată cu literatura apocrifă, transmisă pe cale orală; după opinia unor cercetători, acest termen a fost preluat împreună cu alţii, tot de origine latină, din sfera limbajului teologic, vechimea sa rezultând din „mulţimea variantelor şi a hipocoristicelor înregistrate în primele documente”[5].

Ca personaj biblic, Maria, mama lui Iisus Hristos (Cel pe Care se întemeiază credinţa creştină[6]), apare îndeosebi în relatările din Evanghelia după Matei şi din cea după Luca, ce cuprind vestirea naşterii lui Iisus, cântarea Mariei, prezenţa ei în anumite momente biblice alături de Fiul său, inclusiv la răstignirea Acestuia[7].

În spiritualitatea românească de rit ortodox, Fecioara Maria este o prezenţă permanentă, „ca urmare a semnificaţiei majore a existenţei sale pământeşti, sinonimă cu o biografie închinată total lui Dumnezeu”[8]. Există şi câteva sărbători închinate Maicii Domnului: Bunavestire (25 martie), sărbătoare numită, în Valea Almăjului, Blogovişceană, Adormirea Maicii Domnului (15 august) – Sfântă Mărie Mare, Naşterea Maicii Domnului (8 septembrie) – Sfântă Mărie Mică şi Intrarea în Biserică a Maicii Domnului (21 noiembrie). Pe lângă aceste zile de praznic dedicate Fecioarei Maria, Biserica Ortodoxă a instituit şi alte forme de cinstire a ei: cântări (imnuri, axioane, pricesne), rugăciuni (acatiste, paraclise), o bogată iconografie şi chiar lăcaşuri de cult (biserici sau mănăstiri) ce au drept hram una dintre sărbătorile amintite[9]. Totodată, în tradiţia Bisericii se păstrează o multitudine de aspecte privind viaţa Mariei ori legende provenite din scrierile apocrife[10]. Ea este personajul biblic cel mai des reprezentat şi în creaţiile artistice (muzicale, plastice), după persoana Fiului său, Iisus

---

[2] Ovidiu Papană, *Categorii ale producţiilor folclorice muzicale româneşti*, Timişoara, Tipografia Universităţii de Vest, Facultatea de Muzică, 2006 (curs litografiat), p. 7.

[3] Monica Brătulescu, *Colinda românească*, Bucureşti, Editura Minerva, 1981, p. 14.

[4] Cântecul de stea are o temă exclusiv creştină, fiind de origine bisericească, cu un pronunţat caracter apusean. Se deosebeşte de colind prin tematică, prin structurile ritmice şi sonore folosite, iar în ceea ce priveşte forma arhitectonică, prin lipsa refrenului. Cele două genuri muzicale sunt înrudite, dar, în cântecele de stea, subiectele biblice sunt tratate mult mai rigid, chiar dogmatic – vezi Ovidiu Papană, *op. cit.*, p. 8.

[5] Aurelia Bălan Mihailovici, *Dicţionar onomastic creştin. Repere etimologice şi martirologice*, Bucureşti, Editura Minerva, 2003, p. 354.

[6] * * *, *Dicţionar enciclopedic de personaje biblice*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1996, p. 154.

[7] * * *, *Dicţionar biblic*, Oradea, Societatea Misionară Română, Editura „Cartea Creştină”, 1995, p. 808-809.

[8] Florina-Maria Băcilă, *Nume ale Fecioarei Maria în volumul **Minune şi Taină**, de Traian Dorz*, în Oliviu Felecan (ed.), *Name and naming. Proceedings of the second International Conference on Onomastics „Onomastics in Contemporary Public Space”, Baia Mare, May, 9-11 2013*, Cluj-Napoca, Editura Mega, Editura Argonaut, 2013, p. 882.

[9] Ene Branişte, Ecaterina Branişte, *Dicţionar enciclopedic de cunoştinţe religioase*, Caransebeş, Editura Diecezană, 2001, p. 274.

[10] * * *, *Dicţionar enciclopedic de personaje biblice*, p. 278.

BDD-A21772 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-22 16:13:13 UTC)

Hristos, fiindu-i atribuite o serie de simboluri (luna, stelele, crinul[11]), sub diferite motive şi forme de prezentare[12].

În tradiţia poporului român, Fecioara e socotită protectoarea neamului şi a ţării, ocrotitoarea celor năpăstuiţi (săvârşind minuni pentru binele oamenilor), „aleasă de Dumnezeu să fie purtătoarea mântuirii întregii lumi”[13]. Ea e cunoscută ca întruchipând şi imaginea mamei – unul dintre cele mai de seamă simboluri arhetipale[14]. Dintre numele atribuite ei amintim: Sfânta Fecioară, Fecioara Maria, Maica Domnului, Născătoarea (de Dumnezeu), Maica Sfântă, Maica Precista, Preacurata, Maica Durerii, Împărăteasa Cerului etc.

Am menţionat toate aceste aspecte deoarece ele sunt în strânsă legătură cu apariţia numelui Fecioarei Maria în textele ceremoniale specifice obiceiului colindatului în perioada sărbătorilor de iarnă, în Almăj; vom avea în vedere câteva dintre aceste creaţii culese de folcloristul Nicolae Ursu şi altele strânse în urma anchetelor întreprinse în zonă.

*

În Valea Almăjului, Fecioara Maria este cunoscută sub numele de: (Maica) Prĭeşĭesta, Maica / Maică Mărie, Sîmtă Maică Mărie, Maică Priacurată.

Într-un cântec din localitatea Bănia, găsim substantivul propriu în discuţie cu rol de refren: „O, Isusă, Tu, Crĭestoasă, (bis) / **Marĭe, Marĭe**, / Zarea ta cea măi frumoasă, (bis) / **Marĭe, Marĭe**”[15]. După cum se ştie, Maria, numele Maicii Domnului, este cel mai frecvent dintre toate prenumele feminine, folosirea lui ca refren în acest colind fiind inseparabilă de cel al Fiului lui Dumnezeu – asociere implicită, având în vedere că sărbătoarea cea mai importantă din cadrul obiceiurilor de iarnă este Naşterea Domnului (Crăciunul).

O altă colindă publicată de folcloristul Nicolae Ursu, în lucrarea Cântece şi jocuri populare româneşti din Valea Almăjului (Banat), a fost culeasă din localitatea Bozovici şi relatează întâlnirea unor „juni colindători” cu Maica Preacurată, care-şi caută Fiul, întrebându-i pe aceştia despre El: „Leroloi, Pliecat, mi-au pliecatî, / Pliecat, mi-au pliecatî, / Leroloi, Juni colindători. / Leroloi, Mari priedătători / Leroloi, Patruzăşi şî şinşi / Leroloi, Şinzăşi făr'dă şinşi / Leroloi, Joi dă giminiaţ'. / Leroloi, **Maica Prĭeşĭesta**, re / Leroloi, Cîn'ĭe, mi-ĭ vĭegia / Leroloi, Poalĭe sufulca, rĭe, / Leroloi, Fuga că mi-aş da, / Leroloi, Dîn gură-ntrăba, re: / Leroloi, Jĭuni colindători, / Leroloi, Cît voi mi-aţ umblat / Leroloi, Dă mi-aţ colindat, / Leroloi, Văzuţ, mi-aţ văzut / Leroloi, Păstrişorul mĭeu, / Leroloi, Stăpînioru vostru? / Leroloi, **Maico Prĭeşĭsta**! / Leroloi, Noi l-om fi văzutî, / Leroloi, Nu l-am cunoscutî. / Leroloi, Lesne-l d-a-l cunoaşcĭe. / Leroloi, Obrăjĭoru lui, / Leroloi, Spuma lapcilui. / Leroloi, Ochişorii lui, / Leroloi, Doauă murĭe nĭegre / Leroloi, Coapcĭe la răcoar', / Leroloi, N-acinsă dă soarĭe. / Leroloi, Sprînşĭenili lui, / Leroloi, Pana corbului, / Leroloi, Căluşălu lui, / Leroloi, Puiu lĭeului. / Leroloi, Frîulĭeţu lui, / Leroloi, Doi şărpi mari, bălauri. / Leroloi, Chinguliţa lui, / Leroloi, Două broaşcĭe stoarsă. / Leroloi, **Maico Prĭeşĭesto**! / Leroloi, Noi că l-am vădzutî / Leroloi, Joi dă giminiaţ, / Leroloi, Pă roauă, pă şiaţă, / Leroloi, Pă roauă dăsculţ, / Leroloi, Pă brumă-ncălţatî / Leroloi, ('N) poarta Iuziĭei / Leroloi, Fluĭerĭel zăcîndî, / Leroloi, Oilĭe strîgîndî. / Leroloi**, Maica Prĭeşĭesta**, re / Leroloi, Fuga că mi-aş da / Leroloi, La Sfîntu Iliĭe. /

[11] Dintre simbolurile biblice atribuite Fecioarei Maria enumerăm: scara lui Iacob, rugul aprins al lui Moise, care nu s-a mistuit, toiagul lui Aron, turnul lui David din *Cântarea Cântărilor* – vezi Victor Aga, *Simbolica biblică şi creştină. Dicţionar enciclopedic (cu istorie, tradiţii, legende, folclor)*, ediţia a II-a, Timişoara, Editura Învierea, 2005, p. 234-235.

[12] * * *, *Dicţionar enciclopedic de personaje biblice*, p. 288.

[13] Victor Aga, *op. cit.*, p. 234.

[14] Ivan Evseev, *Enciclopedia simbolurilor religioase şi arhetipurilor culturale*, Timişoara, Editura Învierea, 2007, p. 344.

[15] Nicolae Ursu, *Cântece şi jocuri populare româneşti din Valea Almăjului (Banat)*, Bucureşti, Editura Muzicală, 1958, p. 165. Precizăm că, în lucrarea de faţă, transcrierea fonetică a colindelor sau a cântecelor de stea este aproximativă.

BDD-A21772 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-22 16:13:13 UTC)

Leroloi, Iliĭe, Iliĭ'(e), / Leroloi, Trasnĭeşcĭe, plĭesnĭescĭe, / Leroloi, Iuda prăpăgĭescì(e), / Leroloi, Fiuleţ păzăscĭe, / Leroloi, Şî copilu mamăi, / Leroloi, Şî viţălu-n vacă, / Leroloi, Şî purşĭelu-n scroafă, / Leroloi, Şî puiu-n ghioacă."[16].

Descrierea de către Maria a trăsăturilor Pruncului Iisus printr-o serie de enumerări, unele contrastante („murĭe nĭegre" vs „n-acinsă dă soarĭe"), trimite la elemente descriptive cu rezonanţă în texte de marcă ale literaturii populare româneşti, precum descrierea măicuţei bătrâne a ciobanului moldovean din Mioriţa – individualizat tot prin trăsăturile lui speciale: „Iar dacă-i zări, / Dacă-i întâlni / Măicuţă bătrână / Cu brâul de lână, / Din ochi lăcrimând, / Pe câmpi alergând, / De toţi întrebând / Şi la toţi zicând: / Cine-au cunoscut, / Cine-mi au văzut / Mândru ciobănel / Tras printr-un inel? / Feţişoara lui, / Spuma laptelui; / Mustăţioara lui, / Spicul grâului; / Perişorul lui, / Peana corbului; / Ochişorii lui, / Mura câmpului!..."[17].

Asemănarea temei celor două creaţii populare este notabilă: de altfel, autorul chiar precizează, într-o notă de subsol, că acest cântec e un „amestec de colindă cu bocet şi baladă"[18]. După cum se ştie, bocetul aparţine genului liric, fiind o formă „mai puţin cizelată", destul de rar întâlnită în colecţiile de folclor[19], iar balada – cântec epic de întindere medie – aparţine genului narativ în versuri[20]; prin subiectul pe care îl expune, este strâns legată de colindă şi de „«firul epic» al unor cântece lirice"[21]. Pe de altă parte, în folclorul specific spaţiului românesc, Fecioara Maria este considerată a fi simbolul maternităţii, fiind cunoscută şi ca „o divinitate a vieţii, a ritmurilor naşterii, creşterii şi morţii întregii naturi"[22].

Tot în acest caz, se poate semnala o similitudine cu o altă creaţie folclorică întâlnită în Valea Almăjului – Numărătura mare –, încadrată de Emil Petrovici în categoria descântecelor şi a practicilor magice. Acest text se rosteşte doar atunci când sufletul se desprinde cu greu din existenţa aceasta pentru a se integra în lumea de dincolo: „Cînd îi omu bolnav, će duś lîngă iel la pat, će puń pră źenunkĭ, aprindz o lumănare dîla prazńic[23] ş-atunś înśepĭ să dzîś"[24]. Textul se întâlneşte, de asemenea, sub diferite variante: fie relatează explicit căutarea Fiului Sfânt de către „Maica Prięśista", fie, în altă parte, descrie plecarea unui „om mare" la pădure pentru a aduce lemnul necesar construirii unei biserici, loc unde se întâlneşte cu „Maica Prięśista", ce întreabă de Fiul ei, pe Care nu-L găseşte: „O plicat un om mari / La o păduri mari / Să taii un lemn mari / Să fac-o bisărică mari, / […] / Pră scam-mic, scamn mari / S'ińi-n şădźa? / **Maica Prięśistă** / […] / Numa pră drag fiul ei, / C'eriului ş-a pămîntului, / Nu-l afla. / Şî plică **Maica Prięśistă** / Tînguindu-să, / Amărîndu-să, / Dźi cosîţă dźisplićindu-să"[25]. Se remarcă, în text, utilizarea, în relatarea unor momente de durere şi disperare, a unor elemente specifice prototipului feminin din comunitatea tradiţională românească.

---

[16] Id., *ibid.*, p. 166.
[17] *Mioriţa*, în V. Alecsandri, *Poezii populare ale românilor*. Ediţie îngrijită de D. Murăraşu, Bucureşti, Editura Minerva, 1971, p. 12.
[18] Nicolae Ursu, *op. cit.*, p. 166.
[19] Ioan Viorel Boldureanu, *Etnologie şi folclor. Cultură tradiţională orală. Teme, concepte, categorii*, Timişoara, Editura Marineasa, 2008, p. 113.
[20] Ca structură, aceasta din urmă cuprinde trei substraturi: cel arhaic / mitologic, cel al protoconceptelor transpuse zonal şi nivelul etnic – id., *ibid.*, p. 100-101.
[21] Id., *ibid.*, p. 100-101.
[22] Ivan Evseev, *op. cit.*, p. 342.
[23] După opinia unor cercetători, praznicul casei este un obicei preluat din Peninsula Balcanică; el presupune faptul de a alege ca patron al casei un sfânt, ziua de prăznuire a acestuia devenind una marcantă pentru familie. Fiecare casă din Almăj alege şi păstrează praznicul ei. Cu ocazia praznicului se sfinţeşte casa de către preotul satului, act urmat de o masă de praznic, în care se oferă hrană de pomană pentru cei răposaţi. Lumânarea joacă un rol important în această practică, ea fiind aprinsă la masa de praznic, păstrându-se pentru a fi din nou folosită în diferite momente grele din viaţa membrilor familiei.
[24] Emil Petrovici, *Folklor din Valea Almăjului*, în „Anuarul Arhivei de Folklor", III (1935), p. 130.
[25] Id., *ibid.*, p. 132-133.

BDD-A21772 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-22 16:13:13 UTC)

În localitatea Bozovici se regăseşte aceeaşi practică de rostire a Numărăturii mari, dar sub o formă diferită: „Toţ oamińi care lucra / Dă **Maică Mărie** să ruga / **Maică Mărie** nu-i asculta; / Năcăjîtă mare iera, / Că-n dăpărtare pleca, / Fiul scump a iei căuta, / La Maica Miercurĭ aźunźa. / – Maică Miercurĭ, / N-ai văzut copilu mieu? / – O, **Maică Priacurată**, / Dacă l-oi fi văzut, / Nu l-an cunoscut. / […] / – O, **Priacurată Maică**, / L-an văzut / Întră doi tîlharĭ”[26]. După cum reiese din exemplele de mai sus, apelativele folosite pentru Fecioara Maria cunosc diverse variante ce subliniază calitatea ei maternă, dar şi dimensiunea purităţii.

Un alt text specific colindatului, cules tot de către folcloristul Nicolae Ursu, text în care remarcăm, de asemenea, prezenţa Fecioarei Maria, s-a păstrat în mai multe variante. Astfel, la Bozovici se cânta în felul următor: „(A) Sculaţ, sculaţ, mari boieri, (bis) / Că vă vin colindători, (bis) / (B) Dară-nuntru şie-m iera, re, (bis) / Iest-o masă mare-ncinsă. / (A) Dă boĭeri, Doamnĭe-i cuprinsă (bis) / Dar la jîlţ-ăl măi dintîi (bis) / (B) Şagĭe bunul Dumnĭedzău (bis) / Lîngă bunul Dumnĭedzău (bis) / (A) Şagĭe **Maica Prĭeşĭesta**, re. (bis) / Lîngă **Maica Prĭeşĭesta,** re (bis) / (A) Şagĭe bătrînul Crăşiunî. (bis) / [...] / Sus la Rusalim ci-am dus, (bis) / (B) Şi-acolo să-m stăpînĭeşcì (bis) / Ş-încă jios să potrivĭeşcì. (bis)”[27]. Redăm în continuare o altă variantă a acestei creaţii, întâlnită la Prilipeţ: „(A) Ici, aici aceasta curcĭe, (bis) / Mult mi-s nalcĭe, minunacĭe, (bis) / (B) Iară-nluntru ci-ne-m ĭeste, (bis) / Iest-o masă mare-ncinsă. / (A) Gĭe boieri, Doamnĭe-i cuprinsă (de trei ori) / (B) Iar în jălţul măi dintîiu (bis) / (A) Şagĭe bătrînul Crăşiun. / Lîngă bătrânul Crăciunu (bis) / Şăgia Sfîntul Anul Nou. / Lîngă Sfîntu Anu Nouo (bis) / (B) Şăgia Sfîntul Sîmcionu, (bis) / Lîngă Sfîntul Sîmcionu (bis) / Şăgia **Maica Prieşĭesta**. (bis) / Să vorbiau, să drumăiau, (bis) / Care-i mare gi mărire. (bis)”[28].

Termenul Prieşĭesta înseamnă „Preacurată”, reprezentând un superlativ absolut – gradul extrem al calităţii respective; de altfel, este cunoscut faptul că Fecioara Maria e considerată a fi întruchiparea curăţiei, a fecioriei – „simbolul nonmanifestului, al lucrurilor nerelevate, al lumii primordiale”[29].

Într-o colindă culeasă din localitatea Putna (Almăj), se remarcă implicarea prototipului marial într-o altă formă: „Pogorât-au, pogorât / îngerii la Domnu Sfânt / pră turnu bisericii, / la **icoana Precistii**. // Icoanili-l întrăbară: / – Ce veste ne-aduci în ţară? / – Veste bună, veste ră, / **Maria**, **Maică Fecioară**, // I-o venit vremea să nască, / Ea îmbla dîn casă-n casă, / Nima-n lume nu o lasă, / Nima-n lume nu o lasă.”[30]. În situaţia de mai sus, se distinge clar personificarea icoanei, ca element de cult, care, în credinţa ortodoxă, reprezintă o imagine divinităţii, a sacrului, dar nu ca scop în sine, ci ca mijloc, ca „fereastră între pământ şi cer”[31] – „identitatea şi prezenţa nemijlocită aşezate pe scala sacralităţii aproape de locul desăvârşit”[32]; după cum se ştie, în tradiţia aceluiaşi cult, a rămas consemnat faptul că primul chip al Fecioarei Maria a fost pictat de evanghelistul Luca[33], cel care a şi relatat pe larg momentul întrupării şi evenimentul naşterii lui Iisus[34].

În exemplele de mai sus, ne-am referit atât la prezenţa numelor date Fecioarei Maria, cât şi la unele elemente-simbol aparţinând acestui spectru, deoarece prin fuziunea lor şi a altor caracteristici (melodia arhaică, gesturile rituale sau simbolice) se realizează creaţia populară sincretică, specifică obiceiurilor de iarnă.

---

[26] Id., *ibid.*, p. 130.
[27] Nicolae Ursu, *op. cit.*, p. 170-171.
[28] Id., *ibid.*, p. 171.
[29] Ivan Evseev, *op. cit.*, p. 103.
[30] Stana Zăvoian, 83 ani, localnică, Putna, născută la Globu-Craiovei.
[31] Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dicţionar de simboluri*, volumul 2, *E-O*, Bucureşti, Editura Artemis, 1995, p. 138-139.
[32] Ioan Viorel Boldureanu, *op. cit.*, p. 31.
[33] Victor Aga, *op. cit.*, p. 139.
[34] Vezi capitolele I-II din *Evanghelia după Luca*.

BDD-A21772 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-22 16:13:13 UTC)

Ne vom opri, în cele ce urmează, la folosirea numelor care o desemnează pe Maica Domnului sau redau atribute ale ei în creaţii uzuale, de regulă, în cântece de stea.

Cel mai cunoscut text, cântat cu precădere în bisericile de rit ortodox, dar nu numai, în acest areal geografic, este, fără îndoială, O, ce veste minunată, cu mai multe variante, dintre care le citǎm pe următoarele: „O, ce veste minunată, / în Vifleem ni s-arată, / că a născut Prunc, / Prunc din Duhul Sfânt / **Fecioara Curată**. // Că la Vifleem **Maria**, / săvârşind călătoria, / în sărac lăcaş, / lâng-acel oraş, / naşte pe Mesia.” ori „Mergând Iosif cu **Maria** / în Vifleem a se-nscria, / într-un mic sălaş, / din acel oraş, / a născut pe Mesia.”[35].

Numele Mariei este întrebuinţat şi într-un cântec de stea introdus mai recent în repertoriul de Crăciun – Praznic luminos: „Raiul cel închis / azi iar s-a deschis, / şarpelui cumplit / capul s-a zdrobit / şi strămoşii iară, / prin **Sfânta Fecioară**, / iar s-au înnoit, / iar s-au înnoit.”[36]. Sintagma folosită aici pentru a o desemna pe Fecioara Maria reflectă una dintre însuşirile sale fundamentale – sfinţenia –, întrebuinţarea adjectivului Sfântă, ca determinant al substantivului Fecioară, conturând „un posibil model al sacralităţii şi al trăirii lăuntrice a credinţei, al vieţii curate şi evlavioase, pline de har, un arhetip al purităţii vrednice de cinstire”[37].

Pe aceeaşi linie se înscrie şi folosirea unui grup nominal în care se asociază substantivul Fecioara fie cu numele propriu Maria, fie cu un adjectiv care trimite la ideea purităţii ei: „În Vifleem azi / e mare minune, / **Fecioara curată** (**Fecioara Maria**) / Fiu născu în lume.” (Cerul şi pământul)[38].

Un alt text din repertoriul actual al colindelor este Steaua sus răsare: „Steaua sus răsare / ca o taină mare, / Steaua străluceşte / şi lumii vesteşte. (bis) // Că astăzi **Curata**, / **Preanevinovata**, / **Fecioara Maria** / naşte pe Mesia. (bis)”[39]. Se observă aici înlănţuirea unor atribute mariologice – virtuţi recunoscute ca atare de învăţătura Bisericii, cum sunt „integritatea şi castitatea fiinţei”, curăţia sufletului, a cugetului şi a trupului. „De altfel, Sfinţii Părinţi insistă asupra calităţii Mariei de a fi trăit în neprihănire atât înainte de naşterea lui Iisus, cât şi în timpul naşterii şi după naştere”[40].

O situaţie similară se întâlneşte în următorul text: „Veniţi astăzi, credincioşii, / să săltăm, să săltăm, / de naşterea lui Hristos / ne bucurăm. // […] // Că El astăzi în Vifleem / S-a născut, S-a născut, / precum au vestit proorocii / de demult. // Din **Maria Preacurata** (Din **Fecioara Preacurata**) / S-a născut, S-a născut, / precum au vestit proorocii / de demult.”[41] (Veniţi astăzi, credincioşii). Reţinem prezenţa adjectivului curat, tot la superlativul absolut, marcat cu prefixul prea-, termen „care conturează imaginea decenţei şi a purităţii Fecioarei Maria”[42], această întrebuinţare fiind specifică şi limbajului liturgic.

În ultimii ani, în localitatea Bozovici, cunoscută ca centru al Văii Almăjului, se organizează, în luna decembrie, un festival de colinde. Am remarcat, an de an, îmbogăţirea repertoriului corurilor participante, îndeosebi al celor din zonă, cu anumite creaţii „împrumutate” din alte regiuni. În această situaţie se află colindul Doamne, a Tale cuvinte: „Darurile să rămâie / aur, smirnă şi tămâie, / **Fecioara** le mulţumeşte, / pe trei crai

[35] De regulă, aceste texte sunt cântate din unele cărţi bisericeşti şi cunoscute pe scară largă de credincioşi. Am ales două variante transmise de informatorii din zonă.
[36] Vezi *supra*, nota 35.
[37] Florina-Maria Băcilă, *op. cit.*, p. 886.
[38] Vezi *supra*, nota 35.
[39] Vezi *supra*, nota 35.
[40] Florina-Maria Băcilă, *op. cit.*, p. 885.
[41] Vezi *supra*, nota 35.
[42] Florina-Maria Băcilă, *op. cit.*, p. 887.

BDD-A21772 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-22 16:13:13 UTC)

blagosloveşte (povăţuieşte), / O, minune!”[43]. Aici, numele Maicii Domnului este substituit prin substantivul propriu Fecioara.

*

Configurarea tipului marial în textele ceremoniale specifice colindatului în Valea Almăjului se realizează sub diferite forme ori combinaţii. Astfel, se utilizează următoarele denumiri: Marĭe, (Maica) Prĭeşĭesta (Prieśistă), Maica / Maică Mărie, Maică Priacurată (cu varianta Priacurată Maică), Maică Fecioară, iar mai nou, în creaţiile preluate din alte zone, Sfânta Fecioară, Fecioara Maria, Curata, Preanevinovata ori, simplu, Fecioara; cel mai frecvent folosit este numele Maica Prĭeşĭesta.

Se constată, de asemenea, faptul că, pornind de la atributele conferite Fecioarei Maria, în numirea ei s-au născut o serie de asocieri, uneori, sub formă ascendentă, „înlănţuită” („**Curata**, / **Preanevinovata**, / **Fecioara Maria**”), cu semnificaţii aproape redundante; aglomerarea respectivă semnalează nevoia autorului anonim de a accentua în mod deosebit însuşirile Mariei. În asocierea termenilor, respectiv în cadrul grupurilor nominale, pe lângă centru avem, adesea, atribute ce redau numele ei; în unele situaţii, această asociere e chiar contrastantă (de tipul Maică şi Fecioară ori Maică Preacurată), în schimb, ea exprimă o mărturisire de credinţă, un adevăr dogmatic. Termenii folosiţi ca determinanţi atributivi la gradul superlativ absolut marcat cu prefixul prea- evidenţiază intensitatea maximă a calităţii, în sintagme nominale reflectând persoana Maicii Domnului: Priacurată ori Preanevinovata; colindele, ca poezii festive, dar şi creaţii arhaice[44], oferă cadrul propice utilizării acestora, mai ales că majoritatea au fost alcătuite de oamenii din popor. Demn de semnalat este şi faptul că, în cadrul textelor ceremoniale specifice perioadei Crăciunului în Almăj, apariţia termenilor ce o desemnează pe Fecioara Maria, precum şi a acţiunilor la care este supusă aceasta e strâns legată de cea a lui Iisus Hristos, Fiul ei.

Aşa cum se observă din exemplele de mai sus, numele date Fecioarei Maria sunt diverse, „pornind de la structuri comune cu textele biblice, cu limbajul liturgic sau din registrul colocvial până la construcţii complexe, aglomerări apozitive ce vin să contureze în ansamblu, la modul iconografic, personalitatea ei emblematică”[45]. Majoritatea lor au nu numai valoare expresivă, ci şi rolul de a releva anumite precepte de natură teologică (maternitatea divină a Mariei, fecioria sa veşnică, sfinţenia şi curăţia, încrederea în mijlocirea ei, pe lângă Fiul său, pentru toţi creştinii etc.)[46].

BIBLIOGRAFIE

** * *, Dicţionar enciclopedic de personaje biblice, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1996.*

** * *, Dicţionar biblic, Oradea, Societatea Misionară Română, Editura „Cartea Creştină”, 1995.*

Aga, Victor, Simbolica biblică şi creştină. Dicţionar enciclopedic (cu istorie, tradiţii, legende, folclor), ediţia a II-a, Timişoara, Editura Învierea, 2005.

Alecsandri, V., Poezii populare ale românilor. Ediţie îngrijită de D. Murăraşu, Bucureşti, Editura Minerva, 1971.

*Băcilă, Florina-Maria, Nume ale Fecioarei Maria în volumul **Minune şi Taină**, de Traian Dorz, în Oliviu Felecan (ed.), Name and naming. Proceedings of the second International Conference on Onomastics „Onomastics in Contemporary Public Space”, Baia Mare, May, 9-11 2013, Cluj-Napoca, Editura Mega, Editura Argonaut, 2013, p. 881-894.*

[43] Vezi *supra*, nota 35.
[44] Gheorghe Vrabie, *Folclorul: obiect – principii – metodă – categorii*, Bucureşti, Editura Academiei, 1970, p. 104 şi p. 222.
[45] Florina-Maria Băcilă, *op. cit.*, p. 892.
[46] Id., *ibid.*, p. 892-893.

BDD-A21772 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-22 16:13:13 UTC)

Bălan Mihailovici, Aurelia, Dicţionar onomastic creştin. Repere etimologice şi martirologice, Bucureşti, Editura Minerva, 2003.
Branişte, Ene, Branişte, Ecaterina, Dicţionar enciclopedic de cunoştinţe religioase, Caransebeş, Editura Diecezană, 2001.
Brătulescu, Monica, Colinda românească, Bucureşti, Editura Minerva, 1981.
Boldureanu, Ioan Viorel, Etnologie şi folclor. Cultură tradiţională orală. Teme, concepte, categorii, Timişoara, Editura Marineasa, 2008.
Chevalier, Jean, Gheerbrant, Alain, Dicţionar de simboluri, volumul 2, E-O, Bucureşti, Editura Artemis, 1995.
Evseev, Ivan, Enciclopedia simbolurilor religioase şi arhetipurilor culturale, Timişoara, Editura Învierea, 2007.
Papană, Ovidiu, Categorii ale producţiilor folclorice muzicale româneşti, Timişoara, Tipografia Universităţii de Vest, Facultatea de Muzică, 2006 (curs litografiat).
Petrovici, Emil, Folklor din Valea Almăjului, în „Anuarul Arhivei de Folklor", III (1935), p. 25-157.
Ursu, Nicolae, Cântece şi jocuri populare româneşti din Valea Almăjului (Banat), Bucureşti, Editura Muzicală, 1958.
Vrabie, Gheorghe, Folclorul: obiect – principii – metodă – categorii, Bucureşti, Editura Academiei, 1970.

Informatori:
Stana Zăvoian, 83 de ani, localnică, Putna, născută la Globu-Craiovei.

Această lucrare a fost cofinanţată din Fondul Social European prin Programul Operaţional Sectorial pentru Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 – 2013, Cod Contract: POSDRU/159/1.5/S/140863, Cercetători competitivi pe plan european în domeniul ştiinţelor umaniste şi socio-economice. Reţea de cercetare multiregională (CCPE).

BDD-A21772 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-22 16:13:13 UTC)